

Volkstuinen als groene motor

Quick-scan volkstuinen

Volkstuinen als groene motor

Quick-scan volkstuinen

**Studie in opdracht van Innovatienetwerk
door H+N+S Landschapsarchitecten**

Utrecht, februari 2008

Inhoudsopgave

Inleiding

Quick-scan

Moderne volkstuinen

Traditionele volkstuinen

Collectieve 'tuinen'

Interviews

Conclusie

Aanbevelingen

Inleiding

In een dichtbevolkt land als Nederland, waar -zeker in en om de (grote) steden- de ruimte voor groen en ontspanning vaak onder druk komt te staan, is het van belang na te denken over meervoudig gebruik van dit groen en een duurzame vormgeving hiervan. Innovatienetwerk wil onderzoeken of volkstuinen als groene gebieden hierbij een rol kunnen spelen en wil het concept 'Volkstuinen als groene motor' introduceren. Bij de start van dit onderzoek heeft Innovatienetwerk aan H+N+S Landschapsarchitecten gevraagd een quick scan te doen naar goede en slechte voorbeelden in binnen- en buitenland. Dit boekwerkje is vooral een beeldverslag van deze studie.

Opgave

In Nederland kennen we volkstuinten als nuts-, dagrecreatieve en verblijfsrecreatieve tuinen. Nutstuinten, waar vooral groenten en bloemen worden geteeld, zijn vaak gelegen op restgebiedjes in de stad (bijv. langs spoorwegen) en zijn geleidelijk aan het verdwijnen (i.v.m. veiligheid, vervuiling en illegaliteit). Dag- en verblijfsrecreatieve tuinen zijn gelegen op grote volkstuincomplexen, die vaak geïsoleerd en ontoegankelijk in een dichtbebouwde omgeving liggen. Ze worden, vooral in weekenden en (zomer)vakanties, intensief gebruikt door huurders en eigenaren die hier de rust en ruimte vinden die ze thuis ontberen. Ook deze complexen staan onder druk. Terwijl de populariteit van de volkstuin groeit, neemt de verstedelijkingsdruk op de open ruimte in de stad toe.

Een meervoudig gebruik van de volkstuinten, met een grotere betekenis als groengebied voor de directe omgeving, kan de legitimatie bieden voor een duurzaam en toekomstbestendig gebruik. Als de volkstuin als groengebied toegankelijker wordt voor de overige stadsbewoners, die geen volkstuin hebben om zich terug te trekken, kan hiermee voor een deel worden voldaan aan de vraag naar goed onderhouden en afwisselend groen. Het kan een oplossing zijn voor de zeer beperkte ruimte voor groen en het gebrek aan geld voor onderhoud. Tegelijkertijd biedt het de mogelijkheid de stadsbewoners meer te betrekken bij het groen in de stad.

De concrete vraag van Innovatienetwerk aan H+N+S Landschapsarchitecten is als volgt:

- nagaan wat er in Nederland en daarbuiten is gedaan aan volkstuinten als middel om meer groen in de stad te krijgen en de betrokkenheid van burgers bij groen te vergroten
- nagaan waarom die projecten weinig doorwerking hebben gehad
- op basis daarvan aanbevelingen doen voor een concept Volkstuinten als groen motor

Tendensen

Een aantal tendensen ten aanzien van de vraag naar volkstuinten, afname areaal, verandering van doelgroepen en politiek draagvlak worden hieronder kort beschreven, omdat hierdoor duidelijk wordt dat dit het goede moment kan zijn om de volkstuin 'nieuw leven in te blazen'.

- Er wordt een sterke toename gesignaleerd van de behoefte aan volkstuinen (in Amsterdam in 2003 een verdubbeling ten opzichte van 1995 van het aantal kandidaat-tuinders / wachtperiode gemiddeld 2à3 jaar)
- Er is een afname van het areaal te zien van 16% in 10 jaar (in 1993: 4.650 ha. / in 2003: 3.900 ha.). De grootste afname zit vooral in de nutstuinen in particulier bezit, met name in de provincies Overijssel en Flevoland, binnenstedelijk is de afname minder groot (vaak 'amputatie' van een complex en/of verplaatsing)
- De grootste groep volkstuinters bestond tot nog toe uit autochtonen (veelal mannen) van boven de 50 jaar. Geleidelijk maakt deze traditionele tuinder echter plaats voor een meer gemengd publiek. Een tendens is dat meer jonge mensen (o.a. jonge gezinnen met kinderen, alleenstaande moeders) en vrouwen (rond 45 jaar, die complex opfleuren met bloementuinen) een volkstuin willen, onder andere door een milieubewuster leven. Deels lijkt er sprake van een groeiende belangstelling bij meer welgestelde bevolkingssegmenten, die de volkstuin gebruiken als 2e huisje, omdat ze wel geld maar geen tijd hebben. Ook schrijven allochtonen zich vaker in voor een volkstuin. De tendens is vooral te zien op nieuwe volkstuincomplexen, op bestaande complexen is de gevestigde cultuur moeilijker te doorbreken.
- Regelmatig verplaatsingen van complexen naar de rand van de stad, omdat binnenstedelijke locaties bebouwd worden. In Nederland is dit relatief eenvoudig, omdat hier geen wettelijke bescherming tegen uitplaatsing bestaat, zoals bijv. in Duitsland en Oostenrijk.
- Sinds 2005 is volkstuinenbeleid opgenomen in de Nota Ruimte. Hierin staat o.a. vermeld dat gemeenten volkstuinen en complexen zoveel mogelijk moeten ontzien bij stedelijke herstructurering en aanleg van nieuwe stimuleren. In december 2007 wordt bij de behandeling van de begroting Wonen, Wijken en integratie (VROM) 4 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de oprichting van het Stimuleringsfonds Volkstuinen in Steden. De gemeenten moeten het bedrag gebruiken als bijdrage voor de aanleg van een nieuw volkstuinpark of voor de uitbreiding van een bestaand volkstuinpark.

Quick-scan

Allereerst is een aantal interessante voorbeelden in binnen- en buitenland onderzocht (voornamelijk literatuurstudie). Elk voorbeeld is geïllustreerd en voorzien van een korte toelichting. Per project is aangegeven wat het voorbeeld noemenswaardig maakt. Tegelijkertijd is een aantal projecten bezocht en zijn interviews gehouden met o.a. de AVVN, gebruikers van volkstuinten en van andere functies op volkstuinparken, ontwerpers en bestuursleden. Dit heeft inzicht gegeven in een aantal tendensen, intenties van verschillende projecten, succesfactoren en bedreigingen etc. Op basis van deze interviews, eigen bevindingen en conclusies uit de voorbeeldenstudie eindigen we met een aantal aanbevelingen voor verder onderzoek.

De projecten

In dit hoofdstuk wordt een verkenning gedaan naar volkstuinten die vanuit ruimtelijk, programmatisch dan wel maatschappelijk perspectief verschillen van de meer traditionele volkstuincomplexen. De traditionele volkstuincomplexen zijn vaak geïsoleerd van hun omgeving gelegen, bedienen een relatief eenzijdige doelgroep en kennen een monotone indeling. De stelling is dat door volkstuincomplexen het karakter te geven van 'toegankelijke volkstuinparken' een middel ontstaat om meer groen in de stad te krijgen en de betrokkenheid van burgers bij het groen te vergroten. De onderzochte volkstuinparken onderscheiden zich van meer traditionele volkstuincomplexen door een bredere doelgroep die bediend wordt, een toegevoegd programma en / of een betere inbedding in de stedelijke omgeving en groen- en waterstructuur.

Bredere doelgroep door:

- Menging van verschillende typen tuinen (nuts, dagrecreatief, verblijfsrecreatief, schoolwerktuinen etc. / daarmee ook aantrekkelijk voor starters)
- Mogelijkheden voor speciale doelgroepen (ouderen, gehandicapten, allochtonen, psychische en psychiatrische patiënten, jeugd)
- Mogelijkheden voor 'tuindelen', openstelling verruimen (wintergebruik, permanente bewoning etc.)

Toegevoegd programma kan zijn:

- Educatieve functie (educatieve routes, ruimte voor schoolwerktuinen, informatiepunt etc.)
- Recreative voorzieningen (medegebruik, toevoegen speelvoorzieningen, bankjes, paden, dieren weide, kinderboerderij, milieu educatief centrum etc.)
- (semi-)openbaar groen (afwisseling volkstuinten met openbare groen(stroken) / logische schakel, mooie inbedding, afwisselende groenbeleving)
- Water(recreatie) (meerwaarde waterberging en natuur)
- Woningen (meerwaarde: vergroting draagvlak, toezicht / voor woningen: uitzicht, groene woon omgeving, recreatieve mogelijkheden)
- Kantoren of bedrijven (lunchwandeling, representatief groen, toezicht)

Stedelijke inbedding door:

- Vergroten toegankelijkheid (openstelling (in relatie tot veiligheid), duidelijke entrees, communicatie etc.)
- Koppelen aan doorgaande fiets- en wandelroutes en routes rondom
- Ruimtelijke relatie (bebouwde) omgeving – volkstuin (oriëntatie op volkstuinpark etc.)
- Onderdeel van stedelijke groen- en waterstructuur en ecologische structuur
- Koppelen aan andere groenelementen (bijv. park of landschap) / onderdeel van groter en divers geheel

De voorbeelden worden ingedeeld in drie categorieën. Allereerst volkstuinparken, die in hun opzet en aanleg al een meervoudig gebruik en/of goede stedenbouwkundige, ruimtelijke inbedding kennen. Hier zijn vooral nieuwe voorbeelden te vinden, maar ook een aantal oudere tuinencomplexen.

De 2e categorie bestaat uit projecten die van oorsprong zijn opgezet als traditionele volkstuincomplexen, geïsoleerd van hun omgeving en eenzijdig qua doelgroep en indeling. Recentelijke transformatie van deze complexen heeft interessante volkstuinparken opgeleverd die zowel ruimtelijk, functioneel als maatschappelijk meer binding met de stad hebben

De laatste categorie is een verzamelplaats van projecten die niet direct als volkstuin gedefinieerd kunnen worden, maar wel goede voorbeelden zijn van manieren om de betrokkenheid van bewoners bij het groen te vergroten en meer groen in de stad te brengen en te behouden. Belangrijkste verschil met de twee bovenstaande categorieën is dat het gebruik collectief in plaats van particulier is. Verder onderscheiden ze zich door hun schaal (kleinschaliger dan wel grootschaliger; tijdelijkheid en/of organisatievorm (top down, bottom up))

Legenda

Type volkstuinten

	verblijfsrecreatie
	dagrecreatie
	nutstuinen
	schooltuin

Paden

	openbaar pad
	semi- openbaar pad
	ontsluitingsweg
	aansluiting route op omgeving

Toegangen - afsluitingen

	hoofdtoegang
	toegang
	hek

Funcities

	clubhuis
	openbare functies (parking, openbaar clubhuis,...)
	openbare groene functies (kinderboerderij, kweektuin,...)

Overig

	gebouw (woning/bedrijfsgebouw)
	water
	(semi-)openbaar groen

Moderne volkstuinen

- Kennen in hun opzet en aanleg al een meervoudig gebruik en/of goede stedelijke inbedding

Spoor Noord

Locatie: Antwerpen, België

Status: Idee-wedstrijd

Ontwerper: West 8

Jaar: 2000

Omschrijving

Middelgroot volkstuincomplex, als onderdeel van een nieuw stadspark.

Stedelijke inbedding

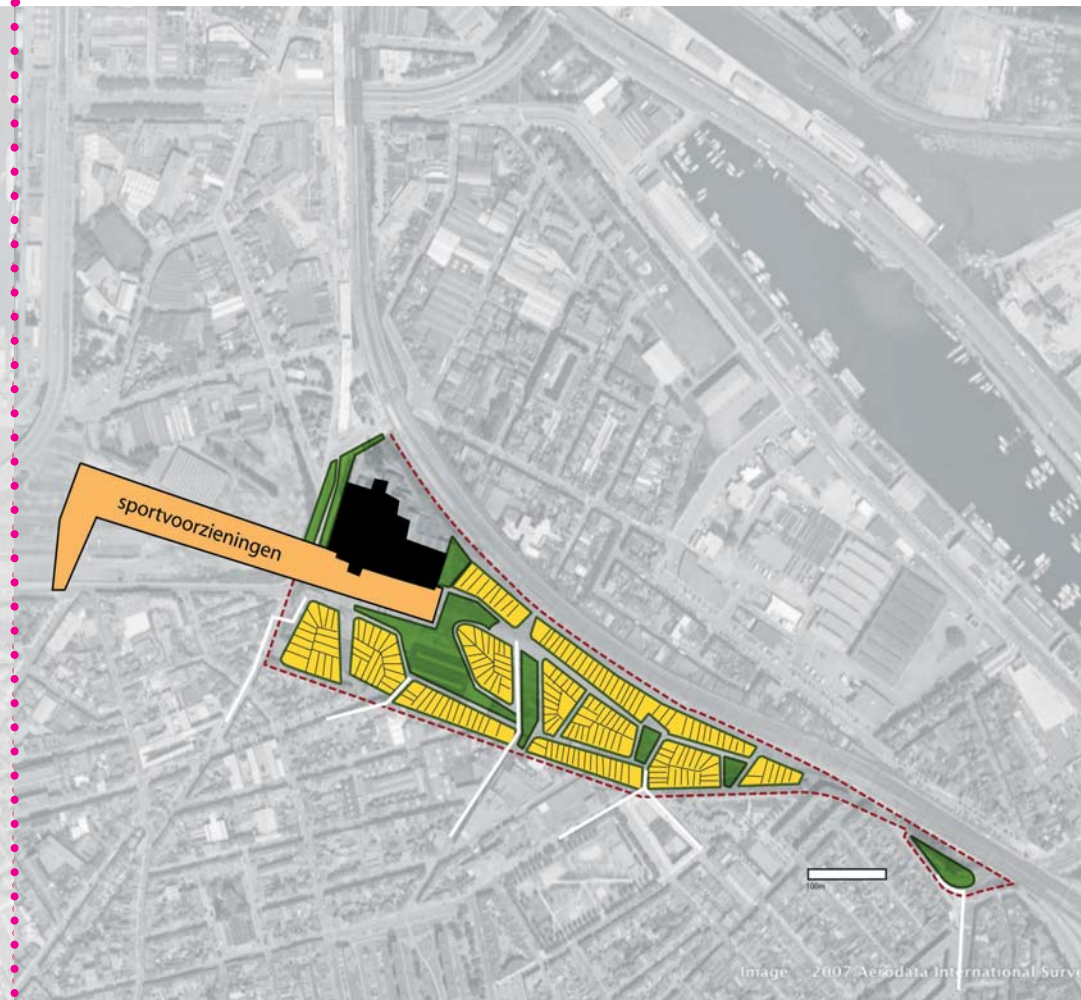
- Doorgaande fiets- en wandelroutes
- Grote toegankelijkheid
- Het park is afsluitbaar
- Grens tussen privé- en openbaar terrein vormgegeven met hagen

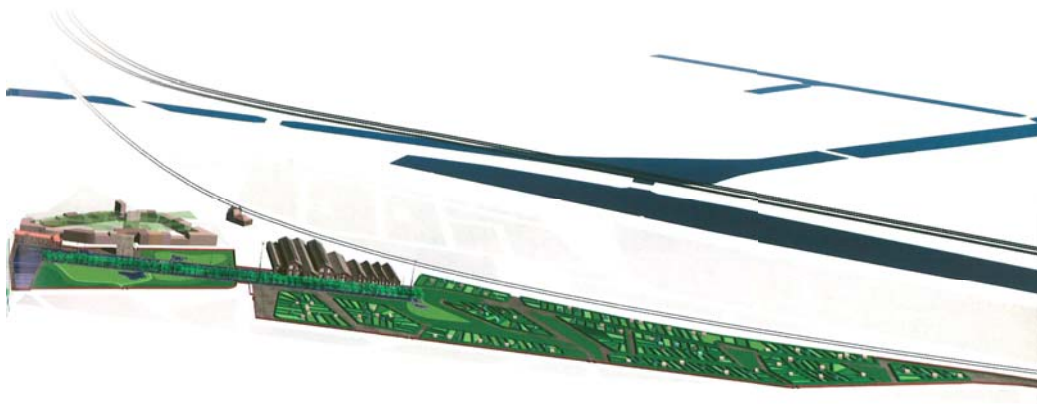
Brede doelgroep

- Volkstuinencomplex als middel voor de sociale cohesie in de wijk
- Wijk is een volksbuurt, waar inmiddels veel allochtonen wonen
- Buurtbewoners krijgen voorrang op tuin

Toegevoegd programma

- Volkstuinencomplex is openbaar park
- Sportstrip
- Cultureel programma

▲ Tuinpark naast de spoorlijn

Binnentuin in oude spoorweggebouwen
naast het tuinpark ▲

Spoor Noord

Volkstuinen voor de betrokkenheid bij het park en sociale cohesie in de wijk

Overdie

Locatie: Alkmaar, Nederland
Status: In uitvoering
Ontwerper: H+N+S
Landschapsarchitecten
Jaar: 2004

Omschrijving

Volkstuinencomplex in stadspark, naast een nieuw appartementencomplex

Stedelijke inbedding

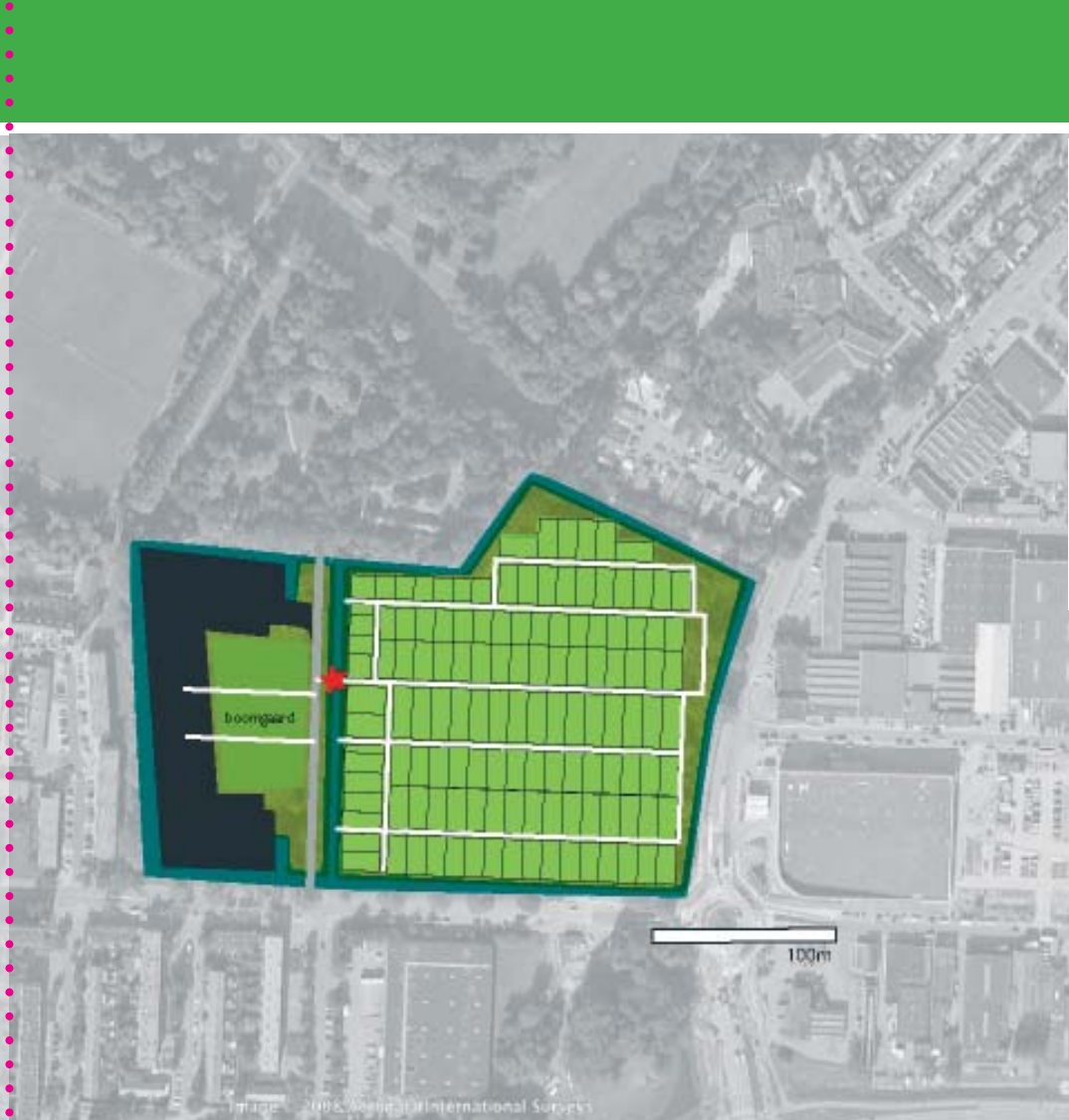
- De volkstuinten zijn onderdeel van groene zone met een park en sportvelden
- Overdag vrij toegankelijk, er is maar 1 toegang en geen doorgaande routes
- Aantrekkelijke groene ruimte voor het nieuwe appartementencomplex

Brede doelgroep

- Tuinders hebben aangeboden om de boomgaard bij het nieuwe appartementencomplex te onderhouden. Hierdoor voelen de bewoners zich betrokken bij de volkstuinten en andersom. De tuinders worden 'onmisbaar' voor de omgeving en versterken hun positie in de wijk.

Toegevoegd programma

- Boomgaard
- Volkstuinen als tuin voor het appartementencomplex

▲ Appartementen hebben uitzicht op de boomgaard en de volkstuinen

▲ Openbare laan tussen de boomgaard en de volkstuinen

Overdie

Betrokkenheid van de volkstuinders bij (groen van) het appartementencomplex

Papendorp

Locatie: Utrecht, Nederland
Status: Uitgevoerd
Ontwerper: West 8
Jaar: 2004

Omschrijving

Volkstuinencomplex op een kantorenpark, aan het Amsterdam-Rijnkanaal aan de rand van de stad

Stedelijke inbedding

- Volkstuinen in een bedrijventerrein, langs de openbare weg
- Doorgaande fietsroute langs het kanaal

Brede doelgroep

- Menging van verschillende doelgroepen (werkende mensen en volkstuinders)

Toegevoegd programma

- Kantoorlocaties, hierdoor krijgt het complex gebruikers in zowel het weekend als doordeweeks

Openbaar groen tussen de volkstuinen

▲ Hekjes en hagen als duidelijke maar subtiële grens tussen prive en openbaar

▲ De Bedrijfspannen grenzen aan de volkstuinen

Papendorp

Verschillende functies (volkstuinen, sportpark, kantoren) versterken elkaar

Bornstedt

Locatie: Potsdam, Duistland
Status: Uitgevoerd
Ontwerper: Buro Kiefer
Jaar: 2000

Omschrijving

Middelgroot tuinpark op grens tussen stad en buitengebied

Stedelijke inbedding

- Tuinstroken en stroken met openbaar groen wisselen elkaar af
- De stroken vormen een verbinding (ook visueel) tussen woonwijk en landschap
- Grote toegankelijkheid van de openbare stroken
- Aantakking van paden op de omgeving

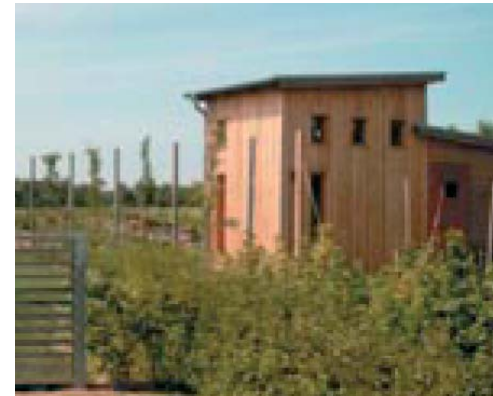
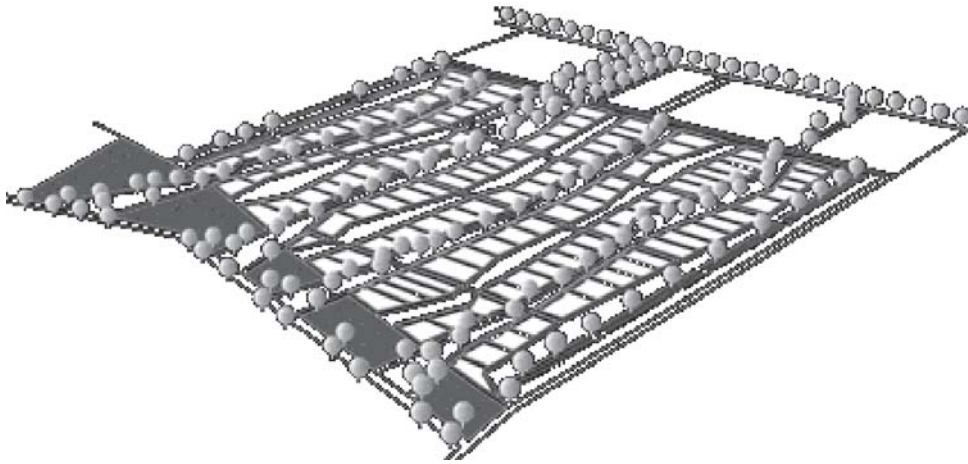
Brede doelgroep

- De 150 tuintjes variëren in grootte, en het aantal gebruikers van de tuin
- Tuinen voor traditionele individuele tuinder, en tuinen voor gemeenschappelijk gebruik

Toegevoegd programma

- Het idee van de ontwerpers om stroken als informele speel/trim ruimte in te richten is niet uitgevoerd, de tussenruimte is gras met bomen.

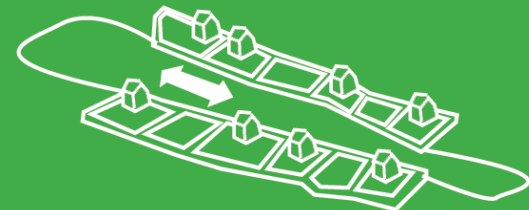

▲ Stroken met volkstuintjes en parkstroken wisselen elkaar af

Duidelijke grens tussen openbaar en prive ►

Bornstedt

Verweving landschap en tuinpark

Naerum

Locatie: Kopenhagen,
Denemarken
Status: Uitgevoerd
Ontwerper: Carl Theodor Sorensen
Jaar: 1948-1950

Omschrijving

Tuinpark aan de rand van de stad

Stedelijke inbedding

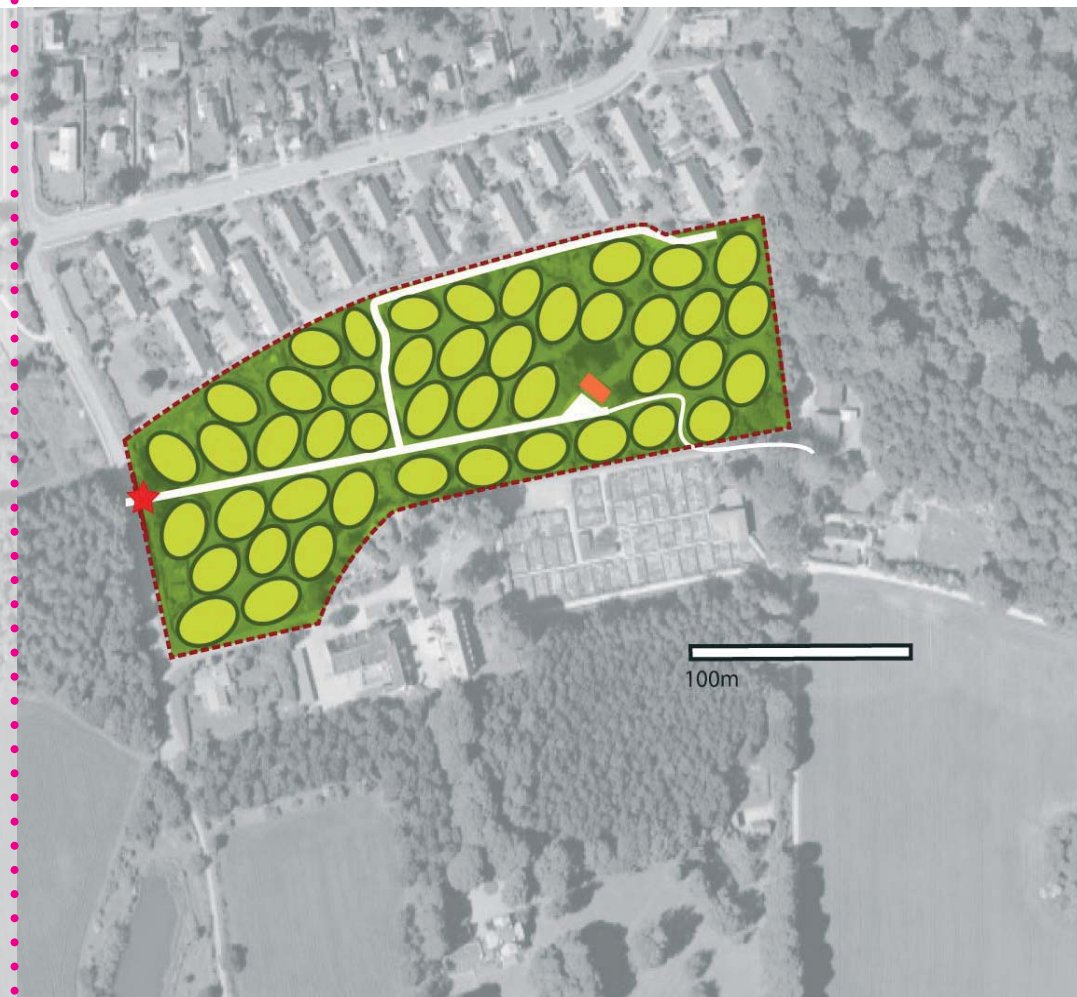
- De volkstuinten vormen de overgang tussen de stad en het boscomplex
- Overgang tussen prive en openbaar is vormgegeven door het gebruik van drie soorten hagen

Brede doelgroep

- Enkel flatbewoners uit Naerum

Toegevoegd programma

- De restructuurte tussen de ovale tuinen (een glooiend gazon), is openbaar en wordt gemeenschappelijk gebruikt; als voetbalveld, wandelveldje,...

▲ Duidelijke scheiding tussen openbaar en privé

Openbare ruimte tussen de tuinen ►

Naerum

Duidelijke scheiding tussen openbaar en privé

Brondbyernes Haveby

Locatie: Kopenhagen,
Denemarken

Status: Uitgevoerd

Ontwerper: Erik Mygind

Jaar: 1964

Omschrijving

Groot volkstuintencomplex in een groenzone aan de rand van de stad

Stedelijke inbedding

- Het volkstuintencomplex is onderdeel van een groene buffer tussen twee stedelijke gebieden
- Aantakking aan het wandelpadennetwerk van de omgeving
- Complex is doorsneden door infrastructuur
- De cirkels zelf zijn niet toegankelijk, het park wel
- Goede aansluiting op de omliggende infrastructuur

Brede doelgroep

- Alle tuintjes zijn hetzelfde opgebouwd

Toegevoegd programma

- Het gazon tussen de omhaagde cirkels is openbaar en bruikbaar als recreatie-park-zone

▲ Openbare ruimte voor wandelen of spelen tussen de tuinen

Brondbyernes Haveby

Sterke scheiding tussen openbaar en privé

Hayes les Roses

Locatie: Hayes les Roses, Frankrijk
Status: Uitgevoerd
Ontwerper: -
Jaar: -

Omschrijving

Klein volkstuinencomplex in een stadspark in een buitenwijk van Parijs

Stedelijke inbedding

- Doorgaande fiets- en wandelroutes
- Grote toegankelijkheid van de volkstuinen
- Veel openbaar groen rond de tuinen dat vooral door de bewoners zelf wordt gebruikt
- Tuintjes dragen vooral bij aan de groene uitstraling van het geheel

Brede doelgroep

- De volkstuintjes zijn bedoeld voor bewoners van de wijk

Toegevoegd programma

- Een waterreservoir waar het overtollige water van de woonwijk wordt opgevangen, het water wordt gebruikt voor irrigatie van de tuintjes
- Een boomgaard is gecombineerd met het waterreservoir

▼ **Volkstuinen met waterreservoir op de achtergrond**

▲ **Waterreservoir bij hoog water**

Hayes les Roses

Wateropvang van de wijk wordt gecombineerd met de volkstuinen

Les Hortillonages

Locatie: Amiens, Frankrijk

Status: Uitgevoerd

Ontwerper: -

Jaar: -

Omschrijving

Moerassig gebied aan de rand van de stad

Stedelijke inbedding

- onderdeel van het veengebied aan de rivier die door Amiens loopt
- In de loop van de tijd ingebed door de groei van de stad, het ligt vlakbij het centrum
- Belangrijk onderdeel van stedelijke groenstructuur
- De tuinen zijn privé en enkel toegankelijk vanaf het water

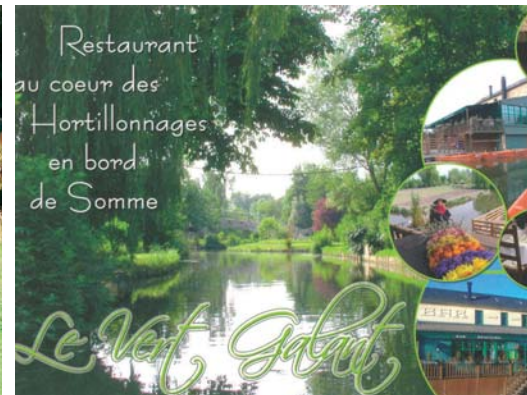
Brede doelgroep

- Diverse typen tuinen, diverse typen gebruiken
- Vaste bebouwing, kleine en grote moestuinen, professionele telers

Toegevoegd programma

- Het gebied is door zijn unieke karakter een belangrijke toeristische attractie geworden
- Sommige eilandjes worden nog steeds gebruikt door professionele telers

▲ Eilandjes alleen bereikbaar vanaf het water

Les Hortillonnages als toeristische attractie ▲

Les Hortillonnages

De tuinen als belangrijk onderdeel van het water - en recreatienetwerk

Neu Venedig

Locatie: Berlijn, Duitsland

Status: Uitgevoerd

Ontwerper: -

Jaar: -

Omschrijving

Groot, waterrijk gebied met vakantiehuizen, woonhuizen en volkstuinten.

Stedelijke inbedding

- Onderdeel van een ontgonnen moerasgebied aan de Spree
- Ontsluiting aan de weg en het kanaal

Brede doelgroep

- Diverse typen tuinen, diverse typen gebouwen
- Vaste bebouwing, kleine en grote moestuinten

Toegevoegd programma

- Het gebied is door zijn karakter een belangrijke attractie geworden
- Waterrecreatie

▲ Tuinen aan het water

Neu Venedig

Opgebouwd uit eilandjes, via land en water te bereiken

De Bongerd

Locatie: Amsterdam, Nederland
Status: Uitgevoerd
Ontwerper: Stadsdeelkantoor Noord
Jaar: -

Omschrijving

Middelgroot complex aan de rand van de stad

Stedelijke inbedding

- De openbare ruimte is ingericht als ecologische zone
- Het waternetwerk is doorgetrokken in het complex

Brede doelgroep

- Menging van verschillende typen tuinen (nutstuinen, dagrecreatie, verblijfsrecreatie, schooltuinen), deze opzet is echter niet doorgevoerd.
- Het fonteinhuisje

Toegevoegd programma

- Waterrecreatie
- Clubhuis wordt verhuurd aan buurtbewoners (kaartclub,...)

- ▲ **Waternetwerk loopt door in het complex**
- Volkstuinjes kijken uit op het water** ►

De Bongerd

Doorkoppelen van waternetwerk in het tuinpark

Drijvende tuinen

Locatie: Rotterdam, Nederland
Status: Idee
Ontwerper: gemeente Rotterdam
Jaar: -

Omschrijving

Idee: volkstuinten in drijvende bakken op waterbergingsbekkens

Stedelijke inbedding

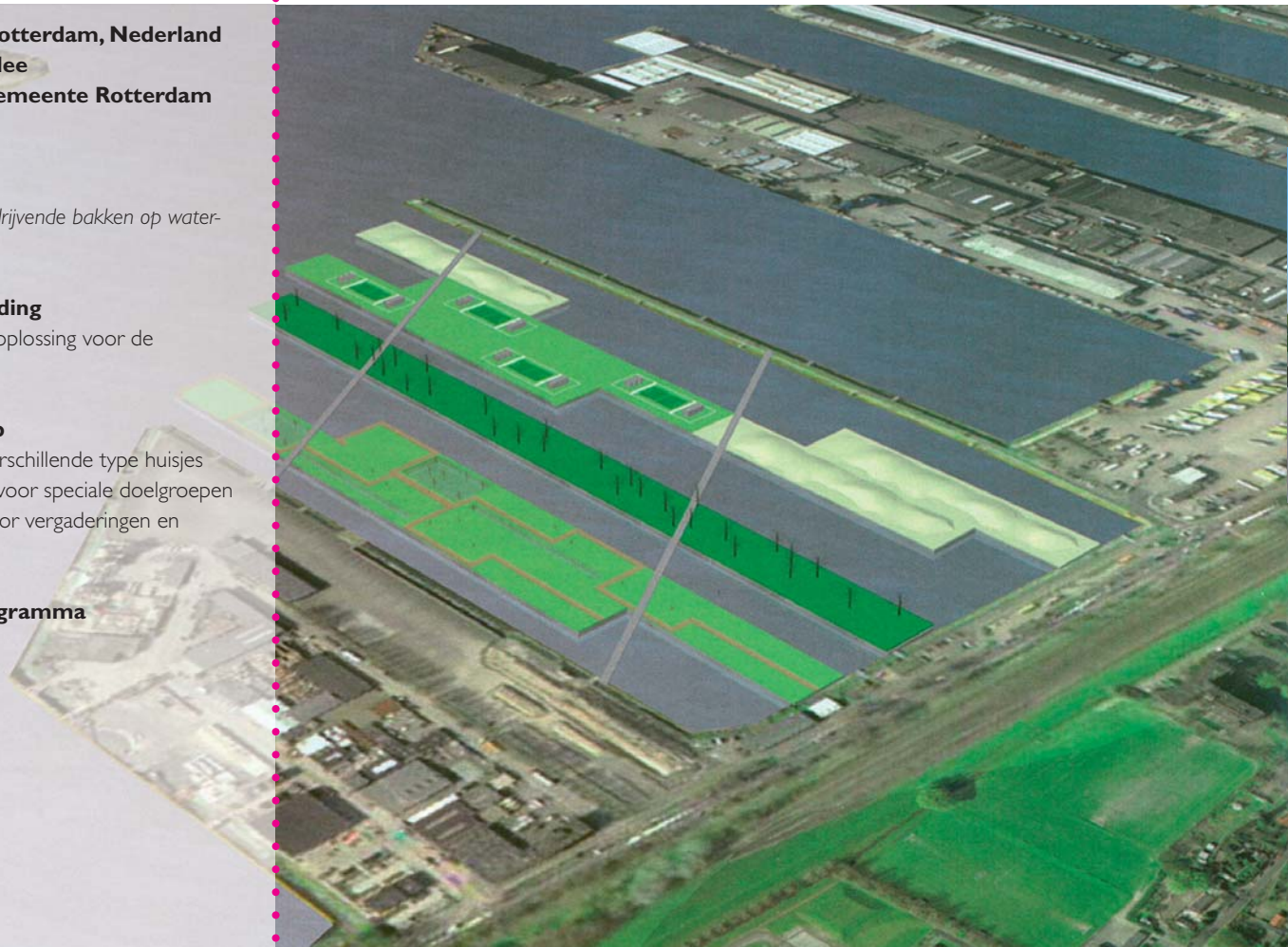
- volkstuinten als oplossing voor de waterberging

Brede doelgroep

- Menging van verschillende type huisjes
- Mogelijkheden voor speciale doelgroepen (werkhuisjes voor vergaderingen en kantoorruimtes,...)

Toegevoegd programma

- Waterberging

▲ Tuinieren op het water

Drijvende tuinen

Tuinen als drijvende bakken in waterbergingsgebied

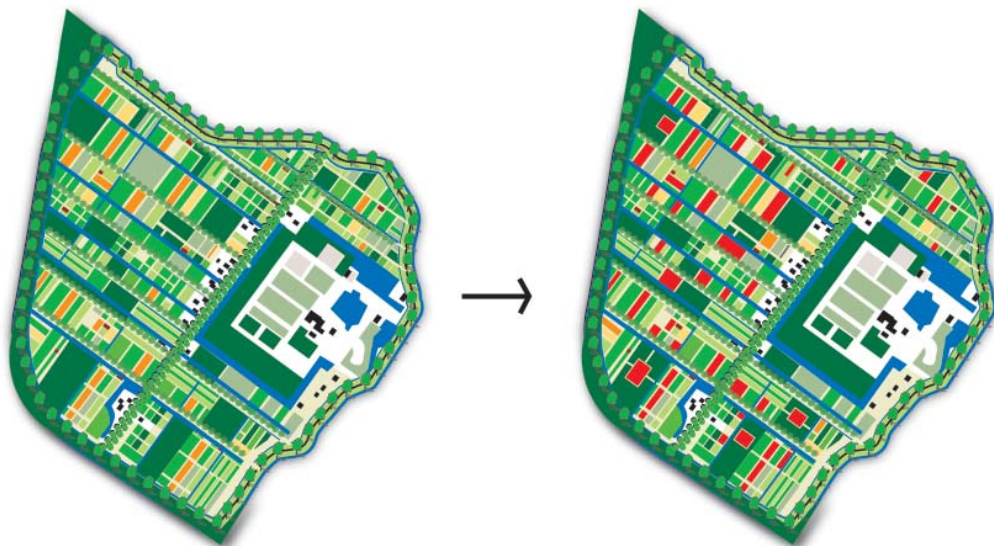
Lutkemeer

Locatie: Noord-Holland, NL
Status: Idee
Ontwerper: H+N+S
Jaar: -

Omschrijving

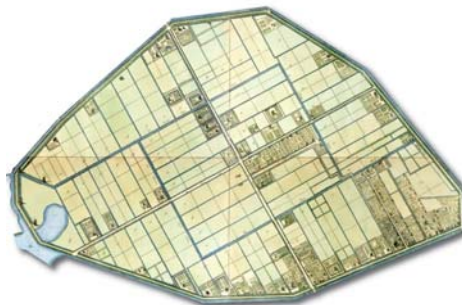
Model voor de verstedelijking van een polder net buiten Amsterdam.

De volkstuinten vormen een gridstructuur waarbinnen latere ontwikkeling kan plaatsvinden. In de eerste situatie staan er enkel studentenwoningen tussen de tuinen, later kunnen er ook woonblokken en bedrijventerreinen aangelegd worden. Het model lijkt op de ontwikkeling van polders zoals de watergraafsmeer.

▲ Ontwikkelen Lutkemeer

Watergraafsmeer 1900

Watergraafsmeer 2000

▲ Ontwikkeling buitenplaatsen Watergraafsmeer

Lutkemeer

Volkstuinen als basis voor nieuwe stadsontwikkeling

2

Traditionele volkstuinten

- Van geïsoleerde, eenzijdige volkstuintencomplexen
- getransformeerd naar 'tuinparken'. die ruimtelijk,
- functioneel en maatschappelijk meer binding met
- de stad hebben

Klein Dantzig

Locatie: Amsterdam, Nederland
Status: Transformatie uitgevoerd
Ontwerper: Sant & Co
Jaar: 2005

Omschrijving

*Middelgroot volkstuintencomplex in een stadspark
midden in een woonwijk*

Stedelijke inbedding

- Complex werd dmv padenstructuur aan het park gekoppeld en zo openbaar gemaakt
- Het complex is ruimtelijk en visueel open-gemaakt

Brede doelgroep

- Bezoekers van het park, scouting
- Menging van schooltuinen en dagrecreatie

Toegevoegd programma

- Op het complex zelf niet maar in het park restaurant met openbare moestuin, jaarlijks festival

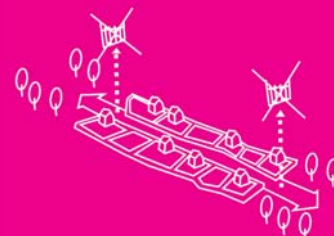

▲ Openbare paden tussen de volkstuinten

Klein Dantzig

Volkstuinencomplex is openbaar gemaakt en verbonden met het park

Ons buiten

Locatie: Utrecht, Nederland

Status: Uitgevoerd

Ontwerper: -

Jaar: -

Omschrijving

Middelgroot tuinpark in de stad

Stedelijke inbedding

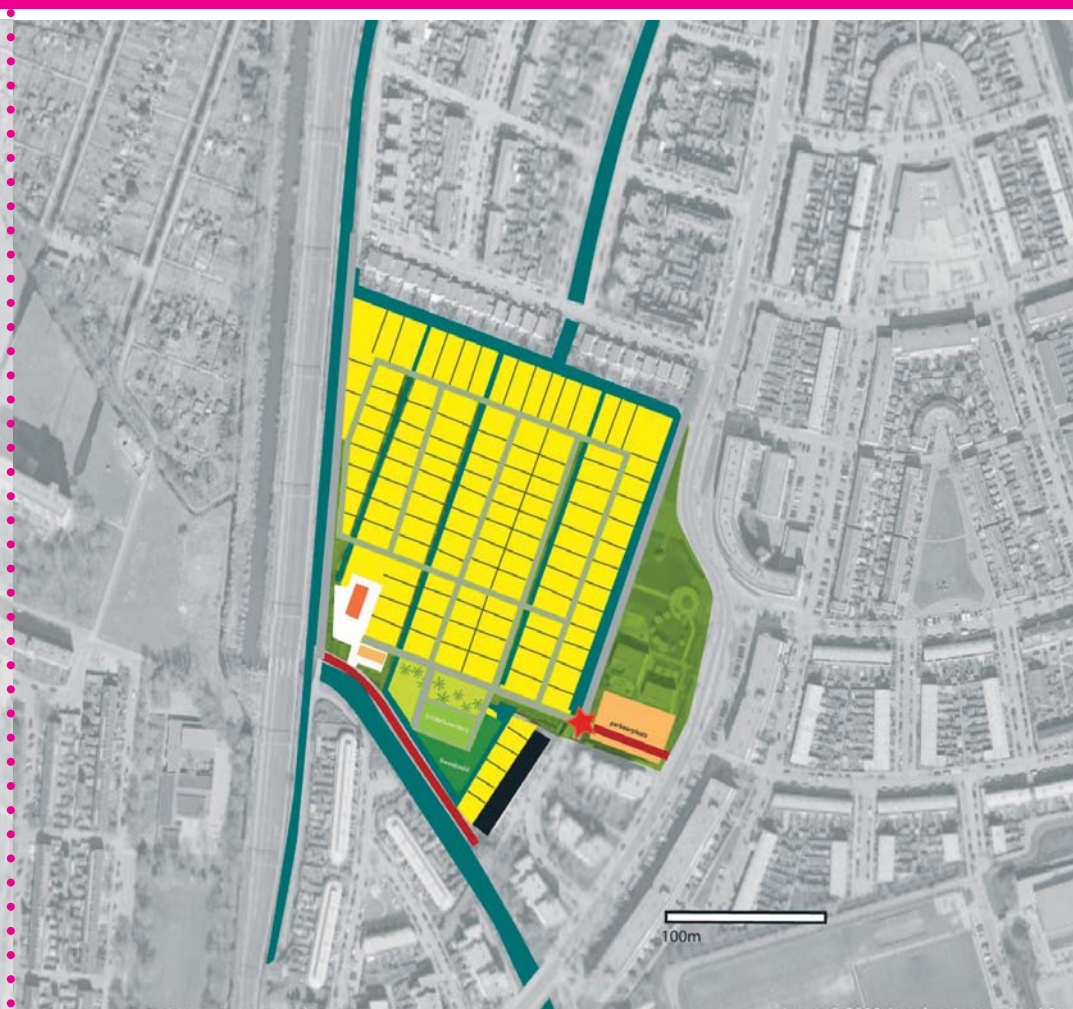
- Het complex wordt gebruikt als openbaar park voor de nieuwbouwwijk eromheen
- Grote toegankelijkheid van het park
- Sterke visuele relatie tussen prive en openbaar door het weghalen van de hekken

Brede doelgroep

- Door de vele openbare functies en activiteiten heeft het complex een grote bekendheid in zijn omgeving. En kent het veel diverse bezoekers
- Niet alleen tuinders kunnen lid worden van de vereniging maar ook mensen zonder tuin

Toegevoegd programma

- Kinderboerderij, kweekveld, verhuur van clubhuis,
- Educatie, schooltuin
- Jubileumhuisje voor oud-leden, ouderen

▲ Grote toegankelijkheid door openbare wandelpaden

Nieuw toegevoegde functies ▲

Ons Buiten

Volkstuinencomplex is openbaar gemaakt en er is nieuw programma toegevoegd

Erasmusveld

Locatie: Den Haag, Nederland
Status: Masterplan
Ontwerper: H+N+S
Landschapsarchitecten
Jaar: 2008

Omschrijving

Verschillende volkstuintcomplexen als onderdeel van de groenstructuur aan de rand van de stad, dmv paden en wegen gekoppeld aan woonwijken, sportvelden en openbaar groen

Stedelijke inbedding

- Volkstuinen zijn onderdeel van de groenstructuur van de wijk. De volkstuinten hebben ook een ecologische functie.
- De paden die in de toekomst openbaar worden, zijn dan onderdeel van het recreatieve route

Brede doelgroep

- De bewoners kunnen in de toekomst ook gebruik maken van de volkstuinten

Toegevoegd programma

- De transformatie van delen van de tuincomplexen naar woningbouw zorgen ervoor dat de woningen direct in een groene omgeving staan en de bewoners uitzicht hebben op groen.
- Sportvelden, kinderboerderij

Volkstuinen in groenstructuur ►

Erasmusveld

Nieuwe woningen in een grote groenzone met o.a. volkstuinen en sportvelden

Plantage West

Realiseren van hoofdgroenstructuur d.m.v. toevoegen nieuwe tuinparken

Locatie: Amsterdam, Nederland

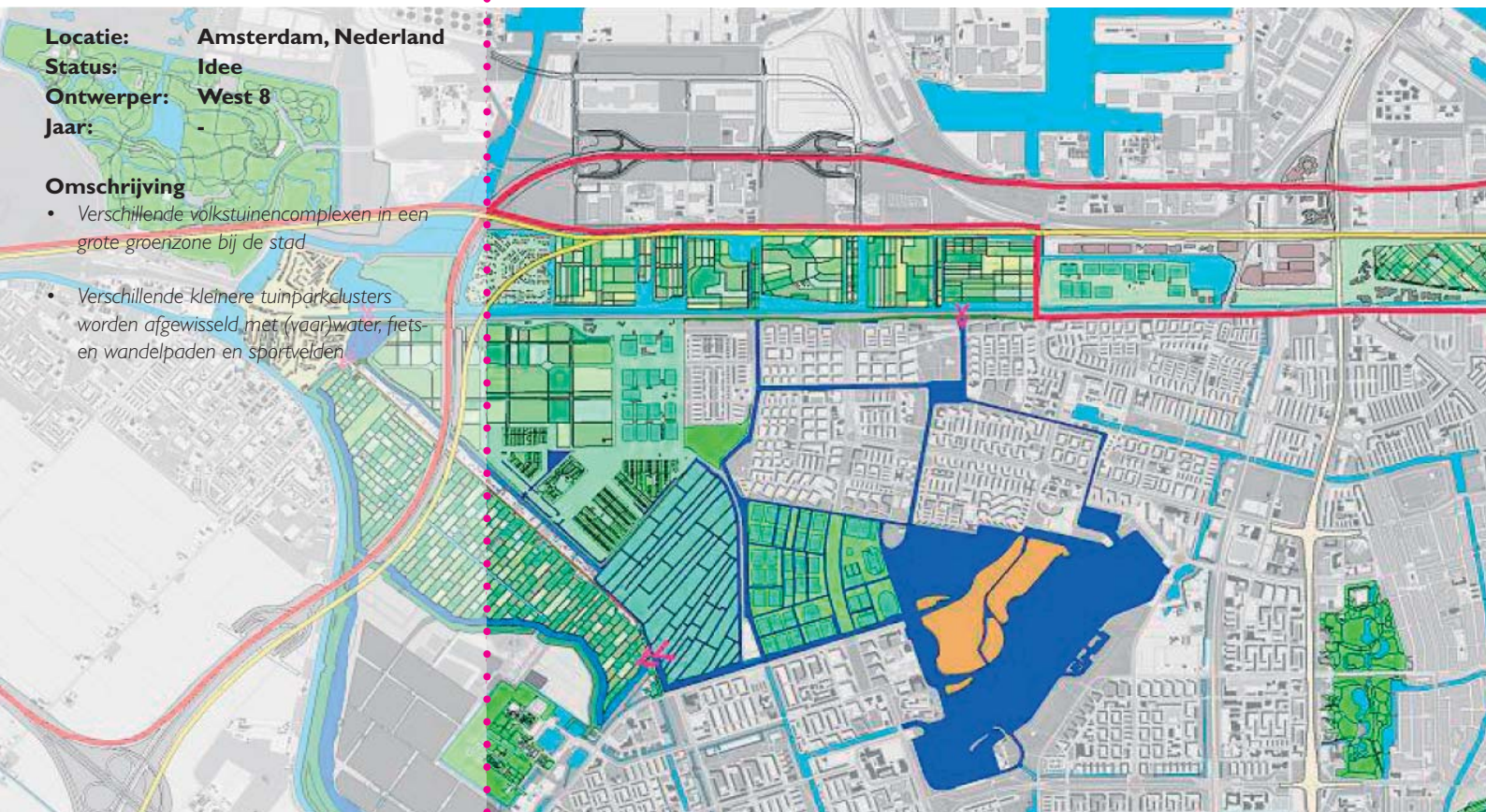
Status: Idee

Ontwerper: West 8

Jaar: -

Omschrijving

- Verschillende volkstuintencomplexen in een grote groenzone bij de stad
- Verschillende kleinere tuinparkclusters worden afgewisseld met (vaar)water, fiets- en wandelpaden en sportvelden

Logeerhuisjes Amstelglorie

Locatie: Amsterdam, NI

Status: uitgevoerd

Omschrijving

- Huisjes kunnen een korte periode gehuurd worden voor een vakantie of kennismaking met het volkstuinencomplex.

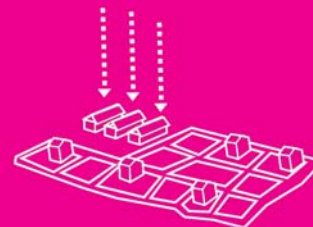

▲ Logeerhuisjes

Logeerhuisjes Amstelglorie

Huisjes worden toegevoegd zodat niet-leden ook op het complex kunnen verblijven

Volkstuinroute boven IJ

Wandelroute langs een aantal tuinparken

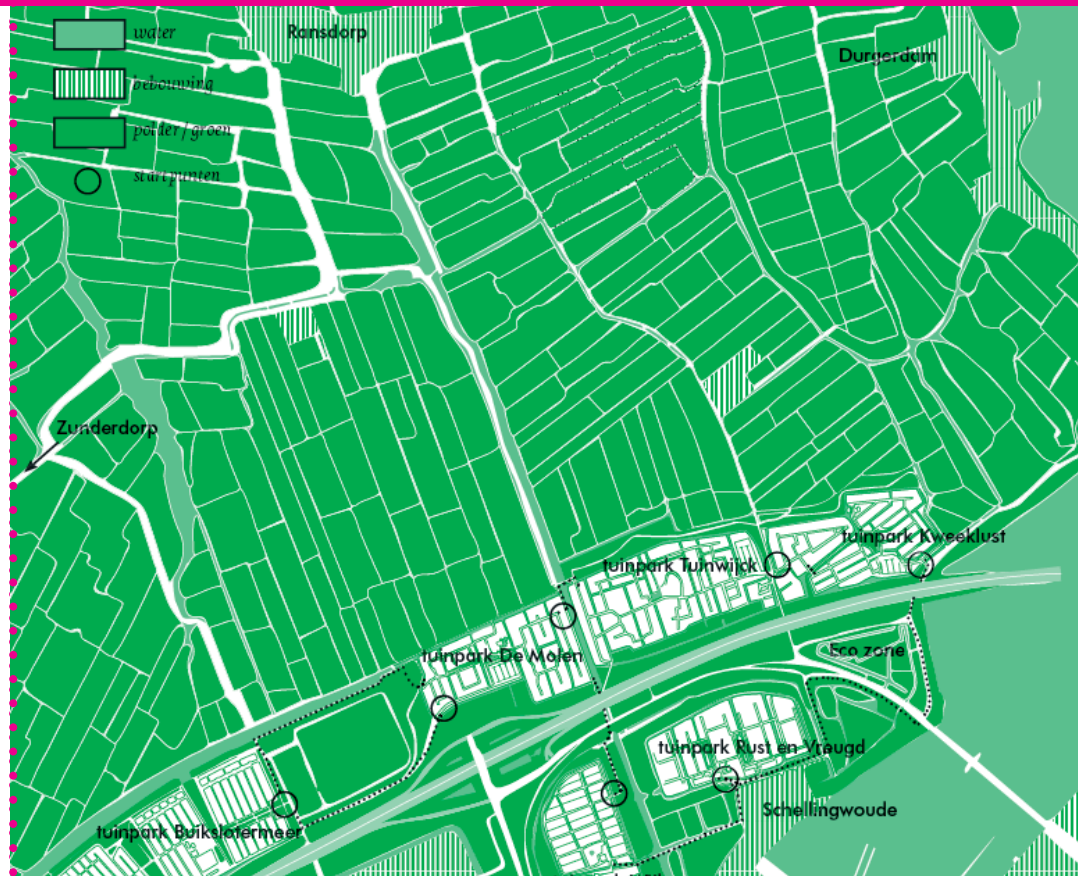

Locatie: Amsterdam, Nederland

Status: Uitgevoerd

Omschrijving

- Wandeling langs zes verschillende tuinparken aan het IJ, op initiatief van een aantal volkstuinders.

3 Collectieve ‘tuinen’

Tuinen die meer betrokkenheid bij groen organiseren. Onderscheiden zich van volkstuinen door collectiviteit, schaal, tijdelijkheid en / of organisatievorm

De nieuwe ronde

Biologische kwekerij, leden werken en denken mee in de ontwikkeling

Locatie: Wageningen, Nederland
Status: Uitgevoerd
Initiatief: Twee tuinders

Omschrijving

- Biologische kwekerij waar leden zelf hun groente, fruit, kruiden, bloemen kunnen oogsten
- De akkers worden onderhouden door twee tuinders
- De leden kennen tuin en tuinder en denken mee in de ontwikkeling

▲ Samen tuinieren

Bikkershof

Locatie: Utrecht, Nederland
Status: Uitgevoerd
Initiatief: Twee tuinders

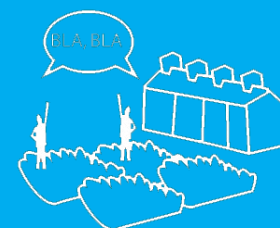
Omschrijving

- Bijzondere stadstuin Utrecht
- Omwonenden beheren sinds 1986 zelfstandig het stuk openbaar groen
- Vroeger bedrijfsterrein nu gemeenschappelijke tuin
- De tuin is openbaar toegankelijk en grenst ook aan een kinderopvang

Bikkershof

Sociale structuur in buurt versterkt door het privébeheer van het openbaar groen

Utrecht Overvecht

Locatie: Utrecht, Nederland
Status: Uitgevoerd
Initiatief: Bewoners

Omschrijving

- *Gemeente had geen geld meer voor het beheer van het openbaar groen in de wijk Utrecht Overvecht. Hierdoor namen de bewoners het initiatief om het groen zelf te beheren. Dit zijn de bruikleentuinen*
- *Nieuw Utrecht heeft het initiatief opgepakt en er een project van gemaakt*
- *De stad Utrecht start naar aanleiding van Utrecht Overvecht een aantal pilot projecten op*

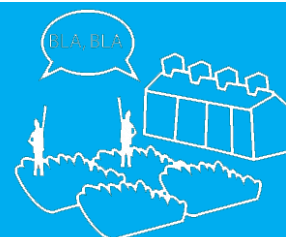
▲ Buurtbewoners aan het werk

▲ Buurtfeest / plantenruildag

Utrecht Overvecht

Sociale structuur in wijk versterkt door het privébeheer van het openbaar groen

Schoffeltuinen

Locatie: Amsterdam, NL

Status: uitgevoerd

Initiatief: gemeente

Omschrijving

- *Kleine tuintjes in het openbaar groen worden aangeboden door de gemeente. Buurtbewoners huren dit stukje grond maar van een echte volkstuincultuur is geen sprake.*
- *De tuintjes worden vooral gebruikt als moestuinen, op een korte afstand van de woonplek.*
Ze zijn dan ook meestal in dicht stedelijk gebied gesitueerd.

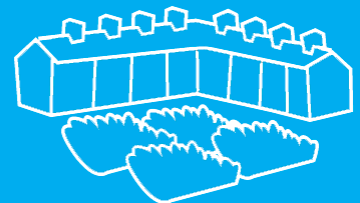
▲ Schoffeltuinen midden in een woonwijk

▲ Schoffeltuinen in dicht stedelijk gebied, Plessis Robinson Frankrijk

Schoffeltuintjes

Buurtbewoners huren een klein stukje grond om te onderhouden

GWL terrein

Locatie: Amsterdam, Nederland
Status: Uitgevoerd
Ontwerper: West 8
Jaar: -

Omschrijving

Terrein met een aantal stadsvilla's van 4,5 bouwlagen, aansluitend tuinen en nutstuinen voor de bewoners van de bovenste verdiepingen.

Stedelijke inbedding

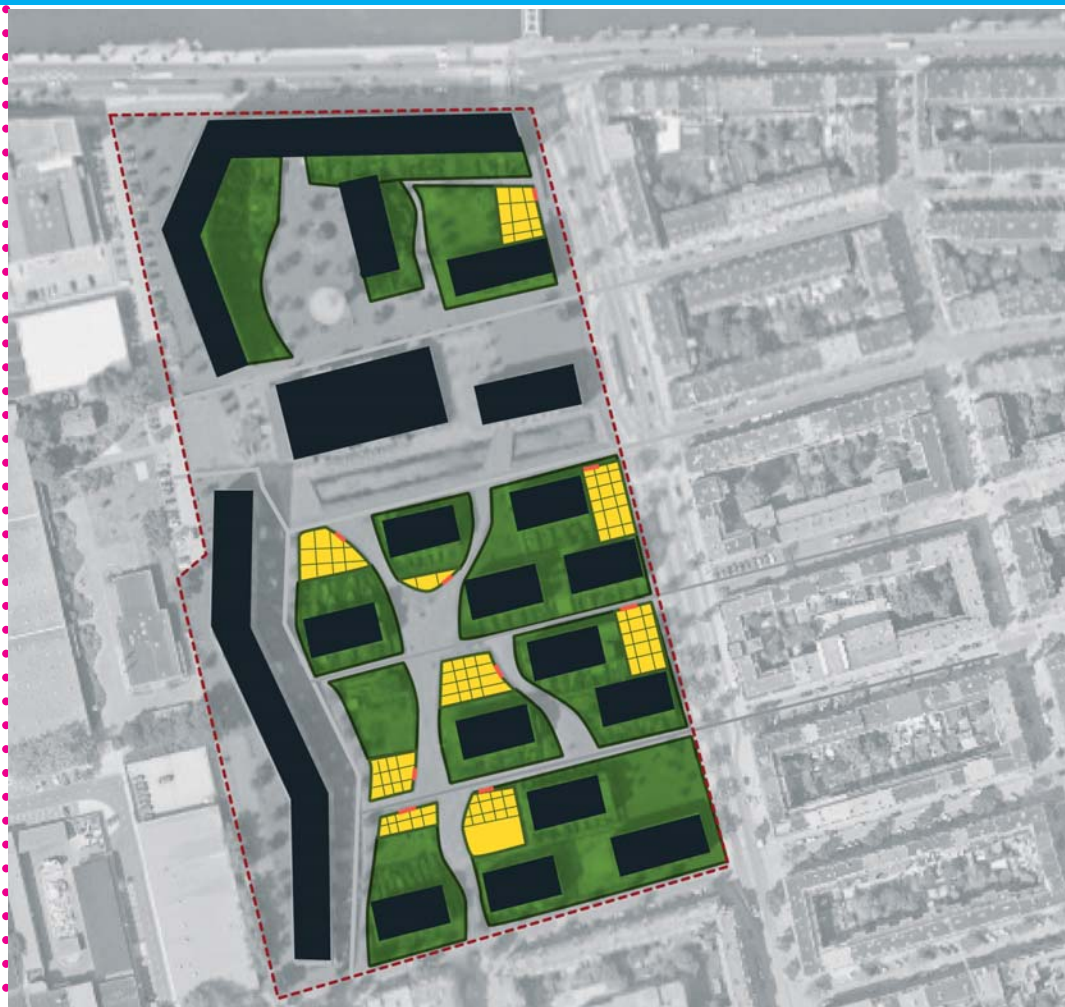
- Doorgaande fiets- en wandelroutes
- Grote toegankelijkheid van het GWL-terrein, om de tuintjes staat een hek
- Een openbaar tussengebied die vooral door de bewoners zelf wordt gebruikt
- Tuintjes dragen vooral bij aan de groene uitstraling van het geheel

Brede doelgroep

- Volkstuinjes/schoffeltuintjes zijn bedoeld voor bewoners van het terrein zonder buitenruimte aan hun woonruimte

Toegevoegd programma

- volkstuinen gecombineerd met woningen

▲ Stadsvilla's met schoffeltuinen
Openbare ruimte tussen de tuinen ►

GWL terrein

Bewoners van de stadsvilla's beheren aangrenzenden schoffeltuinen

Locatie:	London, UK Vancouver, Canada
Status:	Uitgevoerd
Initiatief:	Buurtbewoners

- Bewoners claimen verwaarloosde openbare ruimte en gaan ze zelf inrichten en beheren.
- Guerillia acties in de stad

Greenthumbs

Locatie: New York, VS
Initiatief: Buurtbewoners

Omschrijving

- Geldgebrek onderhoud openbare ruimte
- Openbare groen worden onveilige, vuile plekken
- Buurtbewoners onderhouden de plekken nu en hebben ze getransformeerd naar levendige groene oases in de stad
- Sociale cohesie wijk, educatie, veiligheid,...

Green thumbs

Buurtbewoners onderhouden door de gemeente verwaarloosde plekken

Interviews

Interview: de gebruikers

Volkstuinders Papendorp

Medewerker kantoor Papendorp

"Ik vind het een heel interessant combinatie het kantorenpark en de volkstuintjes. Het is voor beide functies een verrijking. De beoogde interactie is er nog niet helemaal, maar hieraan werken ze wel. Zo is er deze week in de kantoren informatie verspreid over wat je allemaal kan in het clubhuis. Ikzelf vind het heel ontspannend om tijdens de lunch even uit het kantoor te gaan en een rondje op het park te maken of even op een bankje in de zon van de tuintjes te genieten, ook kunnen we in het clubhuis wat gaan eten."

Tuinders Freek, Henk, Koos

"Ons vorige volkstuinenpark "De Hoge weide" moest wijken voor de verlegging van de snelweg. Jammergenoeg zijn niet al de tuinders meegekomen naar dit nieuwe park, maar diegene die zijn meegekomen hebben wel het mooiste plekje aan van het park gekregen. Zij zitten aan de kade van het kanaal. We vinden het heel leuk dat er af en toe mensen van de kantoren een wandelingetje maken over het park en een praatje slaan met ons. Zij kunnen mooi ook meegenieten van onze tuinen. Het idee dat ons park de groene ruimte is van het bedrijventerrein maakt ons ook wel trots. We zijn er ons dan ook van bewust dat onze rol meer is dan alleen een tuintje houden. We vervullen ook de rol van het visitekaartje van de kantoren. Dit houdt ook wel in dat de beeldkwaliteitseisen in ons park hoger liggen. We mogen dus niet zomaar eender welke afscherming plaatsen, onze moestuin moet netjes uit het zicht zijn en er is maar één type huisje dat we mogen bouwen. We hebben nog geen last van criminaliteit ondervonden. Hiervoor is de plek denk ik toch te excentrisch ten opzichte van Utrecht. Wat hierin ook een rol speelt is toch de heldere afscherming van wat privé en wat openbaar is. De rode hekjes, haagjes en op sommige plekken de sloten werken toch wel sturend."

Volkstuinder Klein Dantzig, park Frankendael Amsterdam

Tuinder Klein Dantzig, Amsterdam

“Sinds 2004 is de volkstuin openbaar gemaakt. Ze hebben de hekken van het park opgezet en een openbaar pad doorheen gelegd dat aansluit op het park Frankendael. Hierdoor wandelen veel bezoekers van het park ook door het volkstuinencomplex. Toch is er sinds het openbaar stellen van het park veel verandert. Er vindt een golf van inbraken en vernielingen plaats. Dit vooral in onze huisjes, waar overal waardevolle spullen in staan. Misschien komt het doordat ze het park wel openbaar gemaakt hebben maar de interne structuur van het park niets hebben aangepast. Ook ligt het park in dicht stedelijk gebied. We zijn nu aan het zoeken naar verschillende manieren om dit op te lossen door bijvoorbeeld een wijkagent inzetten.”

Interview

De gebruikers: kantoormensen en tuinders Papendorp, tuinder Klein Dantzig

Interview: Organisatie initiatieven

Ans Hobbelink, Voorzitter Ons Buiten

“ Een aantal jaren geleden werd ons park, Ons Buiten, bedreigd door een nieuwbouwlocatie. We voelden als bestuur dat we iets aan de betekenis van het complex voor de buurt moesten veranderen wilden we blijven. Meer draagkracht in de buurt creëren. Hierdoor is dus besloten dat we ons park gingen transformeren van een geïsoleerd volkstuinencomplex naar tuinpark die als buurtpark en ontmoetingsplek voor de buurt gaat werken.

Bij de transformatie is veel aandacht uitgegaan naar hoe de buurt intensiever en rechtstreeks betrokken kan worden in het complex. Hierbij zijn op verschillende elementen ingezet, het toevoegen van programma, activiteiten organiseren om bekendheid te krijgen in de buurt en de drempel verlagen om naar het complex te gaan (toegankelijkheid).

Concreet hebben we dus schooltuinen, een dierenweide, en een educatieve route toegevoegd. Het clubhuis is opgewaardeerd en kan gehuurd worden door allerlei verenigingen vanuit de wijk, er worden ook cursussen natuurlijk tuinieren gegeven.

Om de bewoners op een eenvoudige manier in aanraking te laten komen met het tuinieren zijn er kleine strookjes grond van het complex toegekend. Als het hun bevalt kunnen ze doorgroeien naar een grotere tuin. Buurtbewoners kunnen ook lid worden van de siertuin. Deze wordt onderhouden door vrijwilligers van het complex maar de bewoners kunnen zelf hun groenten en fruit oogsten. Door tuinen aan te bieden die bijvoorbeeld door ouderen, ex-leden of gehandicapte gehuurd kunnen worden kan je de doelgroep nog vergroten.

Maar het openbaar maken van een volkstuin is veel meer dan alleen de hekken weghalen en programma toevoegen. Het brengt ook een interne herstructurering met zich mee. Bij Ons Buiten was het herorganiseren van de bestuursorganisatie een belangrijk agendapunt. We zijn gegaan van enkele mensen die alles regeerde naar een democratisch opbouw. Zo een verandering heeft veel tijd nodig bij de volkstuinders. Maar de continuïteit wordt in de toekomst veel meer gegarandeerd.”

UTRECHT

Marijke Orthel, medeoprichter vereniging Nieuw Utrecht en Creatief Utrecht

“Nieuw Utrecht is een vereniging die creatieve initiatieven oppakt en er een project van maakt. Zo is het ook gegaan met het project van de bruikleentuinen in Utrecht. Bruikleentuinen zijn een fenomeen in de Utrechtse flatwijk Overvecht. Veel bewoners verzorgen grond rond hun woning die de gemeente of de woningcorporatie voor zelfbeheer uitgeeft.

Het start van het initiatief kwam er doordat het groen in de wijk niet meer door de gemeente kon onderhouden worden en er verloederd bij lag. De bewoners werden door de gemeente voor de keuze gezet of ze tegels of gras wilden als goedkoop alternatief voor het groen rondom hun flats. De bewoners reageerden hierop door het heft in eigen handen te nemen en zelf hun groen te gaan onderhouden en aanplanten. Hierdoor ontstond er een sterke sociale structuur binnen de bewoners van de flat. Sluikstoren en vandalisme zijn erg verminderd sinds het initiatief.

Vereniging Nieuw Utrecht is samen met de bewoners een project gaan oprichten waarbij het initiatief bekendheid kreeg. Hiervoor was vooral communicatie en publiciteit zeer belangrijk. Zo organiseren ze een twee jaarlijks terugkerende evenement (planten – en bollendag). Op deze dagen wordt er een markt georganiseerd waar de bewoners planten kunnen kopen, ruilen. Deze evenementen worden bekend gemaakt via wijkkranten en televisie. Om een vlotte communicatie tot stand te brengen is een wijkbureau aangesteld als aanspreekpunt.

De eerste reactie van de stad was dat ze het gevoel hadden dat het te veel geld zou kosten en hebben de subsidies voor het zelfbeheer wegbezuinigd. Samen met de stad is er nu toch een onderzoek opgestart die de kosten en baten van deze initiatieven in beeld brengt. De maatschappelijke kosten- baten analyse. De gemeente heeft het zelfbeheer nu terug op de agenda gezet. En zijn een aantal pilots in Overvecht gestart.”

Interview

Organisatie initiatieven: Ans Hobbelen (voorzitter Ons Buiten), Marijke Orthel (Utrecht CS)

Interview Herman Vroklage, bestuurslid AVVN

“AVVN is het verbond van hobbytuinders. We bieden rechtszekerheid en rust aan de aangesloten volkstuincomplexen in woelige tijden. Oplossingen als de nood hoog is, maar ook preventief advies op momenten dat er geen vuiltje aan de lucht is.

Door al de complexen onder één organisatie te noemen staan ze sterker tegen bedreigingen. Het bestuur heeft haar wortels in de politiek en kan zo ook meer verwezenlijken.

Doordat in Nederland de wet van Volkstuinen niet bestaat zijn ze de laatste jaren vaker de dupe van stedelijke ontwikkelingen. In Duitsland en Oostenrijk bestaat deze wet er wel en komt amputatie, verplaatsing of verwijderen van volkstuincomplexen veel minder voor.

In maart 2005 is er in de nota Ruimte een passage opgenomen met richtlijnen voor het beleid ten opzichte van volkstuinen. Bij het vaststellen van deze Nota heeft een overgrote meerderheid van de Tweede Kamer zich uitgesproken voor het feit dat volkstuinen vanwege hun ecologische, cultuurhistorische en recreatieve betekenis en voor het stedelijk groen, extra aandacht en bescherming verdienen. Er staat letterlijk vermeld: “Dit betekent bijvoorbeeld dat gemeenten volkstuinen en complexen zoveel mogelijk moeten ontzien bij stedelijke herstructurering en aanleg van nieuwe stimuleren.” Ondanks deze veelbelovende fingerwijzing worstelt men op het lokale niveau hoe aan de oproep in de Nota Ruimte invulling te geven.

Dat volkstuinen wel een actueel thema in de politiek is lijkt uit de vier miljoen die er recentelijk is vrijgemaakt voor volkstuinen. VROM wil dit geld vooral gebruiken om het aanleggen van nieuwe parken te stimuleren. We adviseren hen echter om eerst een grondige analyse te maken van de bestaande vraag naar volkstuinen. Als hieruit blijkt dat de vraag niet groot genoeg is het dan te gebruiken voor de moderniseren van bestaande parken.

Als bestuur informeren, adviseren we ook aan de aangesloten volkstuincomplexen om een meerwaarde te bieden aan de omgeving door middel van recreatief medegebruik. De basisvoorwaarde is het openbaar maken van de volkstuinen. Dit betekent enerzijds passieve openbaarheid door de poorten te openen, de hekken te verwijderen en visueel contact met de omgeving te leggen. Anderzijds ook actieve openbaarheid, door het toevoegen van extra functies bewoners trekken.

Er is echter geen standaardoplossing voor alle parken en dit moet op maat gebeuren.

• Zoals uit de cijfers van het CBS blijken is er een grote afname van het areaal te zien, 16% in 10jaar tijd.
• Dit is echter vooral in de provincies Flevoland en Overijssel en houdt vooral de akkertjes en moestuintjes
• in particulier bezit in. De binnenstedelijk afname is lang zo groot niet. Indien een tuinpark wordt aangetast
• gaat het vooral over een amputatie. Wat wel zo is is dat NS en Pro Rail consequent de nutstuinen langs
• het spoor opruimen. Dit voor de veiligheid en omdat veel tuinders er illegaal zaten.

• Toch verwacht ik in de toekomst een grote vraag naar volkstuinen. We hebben er geen harde cijfers van,
• maar als je naar de wachtlijsten kijkt kan je dit wel concluderen. Aangezien de investering in een nieuw
• complex heel groot is, denk ik, zijn er zo weinig nieuwe complexen. Ook zijn de potentiële volkstuinders
• niet georganiseerd in een sterke groep, ze staan enkel op de wachtlijst bij één bepaald volkstuinencom-
• plex. Het zou dus inderdaad een interessant gegeven zijn als je een flexibel model voor een volkstuinen-
• complex kan ontwikkelen. De leegstand is hierdoor in de beginjaren niet zichtbaar en in de toekomst kan
• het park algeen de vraag uitbreiden en aanpassen.

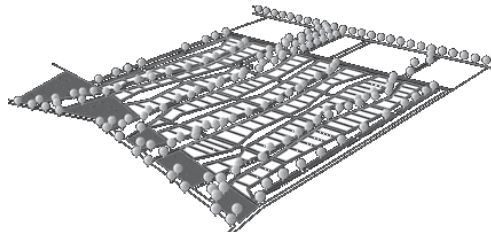
• De grootste groep volkstuinders bestaand uit mannen rond de leeftijd van 50jaar.
• Het is dus zeker niet zo dat enkel bejaarde mensen een volkstuin hebben. De tendens is zelfs dat veel
• milieubewuste jongeren en vrouwen van rond de 45jaar een volkstuin nemen.
• Deze laatste groep is omwille van hun type tuin, bloementuin, het visitekaartje van een fleurig park.
• In grote steden merken we de laatste tijd ook op dat veel rijkere mensen een volkstuin nemen, vooral op
• de verblijfrecreatieve parken. Als dichtbijzijnd alternatief voor een tweede woning in het buitengebied.

• De wensen van de volkstuinder verschillen naargelang het "type" volkstuinders. Zo onderscheiden we
• uurrecreatieve tuinen, dit zijn vooral de schoffeltuintjes, de dagrecreatieve tuinen en de verblijfrecreatieve
• tuinen. De volkstuinder die een tuin heeft op een uurrecreatieve tuin vind het belangrijk om dicht bij zijn
• huis te zitten, de comfortabele voorzieningen mogen ontbreken. Voor een verblijfrecreatief park is dit
• anders, hierbij is de afstand niet zo belangrijk, maar het comfort wel. Wederom is er dus geen standaard-
• wensenpakket voor te schrijven."

Interview

De vereniging: Herman Vroklage, bestuurslid AVVN

Interview: De Ontwerper

Interview Matthias Staubach, Buro Kiefer

Ook in Duitsland is het ontwerp van een tuinpark geen gangbare ontwerp-opgave voor landschapsarchitecten. Voor de 'Budesgartenschau Potsdam' in 2001 mocht er een 'model-complex' ontworpen worden, waarbij een nieuwe zienswijze op de volkstuintencomplexen getoond werd. Naast de functionele eisen waren openbaarheid/ gemeenschappelijke- en private ruimtes belangrijke thema's voor dit ontwerp. Hierbij werd ook in ogenschouw genomen hoe de verschillende grondgebruiken ten opzicht van elkaar georganiseerd werden en welke mogelijkheden dit met zich mee zou kunnen brengen.

In het algemeen is het in Duitsland niet toegestaan om in volkstuinten te wonen. Het aanleggen van drinkwatervoorzieningen en riolering is dan ook verboden, alleen elektriciteit is toegestaan. Er mogen alleen waterleidingen aangelegd worden voor de gemeenschappelijke voorzieningen, zoals het clubhuis. De perceelgrootte varieert tussen de 200 en 400 m².

In de praktijk hebben veel oude, beschermde volkstuintencomplexen wel water en elektriciteit.

Volkstuinten in Duitsland waren in eerste instantie 'Armentuinen', die gebruikt werden voor voedselproductie. Na de tweede wereldoorlog zijn de volkstuinten veelal omgevormd naar de nieuwe gebruiken zoals we ze nu kennen. Volkstuintencomplexen zijn georganiseerd in verenigingen. Er zijn een aantal tuinparken met een openbare padenstructuur, maar de meeste complexen zijn omheind door een hek of haag. Doorgang is dan uitgesloten. Als de openbare stukken niet goed gescheiden zijn van de private stukken ontstaat er discussie over de grenzen van de tuinen.

In ons ontwerp hebben we rekening gehouden met nieuwe doelgroepen en het openbare aspect.

In de realisatiefase is er veel discussie geweest met de Volkstuintenbond. Dat het tuinpark op deze manier gebouwd is, is te danken aan het model-karakter van het project. Anders waren waarschijnlijk wezenlijke ontwerpelementen op de plank blijven liggen (doorlopende wegen, gemeenschappelijke percelen).

Vervolgens duurde het lang voordat de tuinen verpacht werden, wat niets met de vraag te maken had maar veel meer met de politieke tegenstand van de volkstuintenvereniging. Door het gebrek aan gebruikers en het daarmee samenhangende onderhoud maakte het complex een licht verwaarloosde indruk. Dit is inmiddels verbeterd. Het geeft echter aan dat in het vervolg voor dit soort projecten de medewerking van de tuinders zeer belangrijk is.

Interview Edwin van der Hoeven, ontwerper West 8

Spoor Noord was een lege strook tussen de binnenstad en de stadshavens. Dit waste-land is gevuld met woonblokken, een lang sportplein en een stadspark. Op een manier die verbindingen legt en het stadsweefsel versterkt. Het stadspark is deels gevuld met volkstuinen. Om de omwonenden zich het park figuurlijk en letterlijk eigen te laten maken. Dit laatste, het deels verkopen van de grond vond het gemeentebestuur geen goed idee en leidde tot het opzeggen van de opdracht.

In Papendorp werd juist wel door de gemeente gezocht naar lokaties voor volkstuinen. Door de ontwikkeling van Leidsche Rijn moesten sport- en tuinverenigingen verhuizen. Wij hebben die kans gegrepen om (zoals later ook in Park Noord) een tuinencomplex te ontwerpen met daarin een openbaar toegankelijke wandelroute.

Volkstuinen zijn een goed ontwerpmiddel als de gebieden voor iedereen toegankelijk zijn. Kaarsrecht verkavelde complexen, met smalle paadjes en een gesloten toegangspoort hebben alleen waarde voor de mensen die er een tuin hebben, en in de stad een te klein balkon. Door een combinatie van doorgaande routes of vijvers, vaarten, sportvoorzieningen, enz. kunnen mooie stadsparken ontstaan.

Bij Amsterdam en op Rotterdam zuid is een waterwerld gemaakt met de tuinen. Bedoeld als datja: een huisje in de buitenlucht, vlak bij de stad, voor weekend en vakantie. En als middel om verrommeling te stoppen bij de steden en infrastructuur.

De Westelijke randweg ligt op grondgebied van twee deelgemeentes. Deze willen een eigen koers varen. Dat blijkt niet goed voor de voortgang van het project.

Interview

De Ontwerper: Matthias Staubach (Buro Kiefer), Edwin van der Hoeven (West 8)

Conclusie

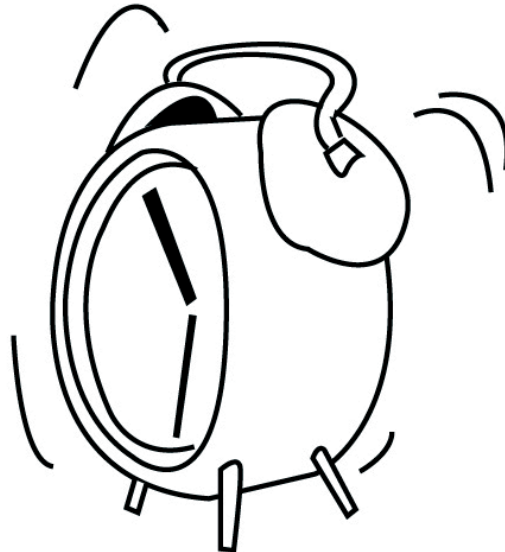
Concluderend kan gesteld worden dat er al veel projecten zijn (zowel in planvormend stadium als gerealiseerd) die inspelen op een meervoudig gebruik van de volkstuin en die daarmee een grotere betekenis hebben als groengebied voor de omgeving. Het grootste deel van de gerealiseerde projecten echter valt in de categorie getransformeerde, van oorsprong traditionele volkstuinen, waarschijnlijk vanwege de grotere noodzaak in verband met de verstedelijkingsdruk. Ook de, vaak kleinschalige, (bewoners)initiatieven vinden veelvuldig navolging vanuit de directe behoefte aan meer groen door bewoners.

Volkstuinparken, die in hun eerste opzet en aanleg al een meervoudig gebruik en een goede stedenbouwkundige, ruimtelijke inbedding kennen (1e besproken categorie) verkeren in Nederland vaak nog in het planvormende stadium. Papendorp in Utrecht is hierop een uitzondering. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat er per definitie weinig nieuwe volkstuinlocaties aangelegd worden in Nederland (zeer grote investering, ruimtegebrek), behalve wanneer het om verplaatsing gaat. Hieruit mag dan ook geconcludeerd worden dat 'de volkstuin als middel om meer groen in de stad te krijgen' nog niet als concept gezien wordt. Bij de beschreven 'nieuwe' projecten zijn de volkstuinen vaak geïntroduceerd als oplossing (voor onder andere het beheers- en onderhoudsprobleem van openbaar groen) en niet impliciet opgenomen in de vraagstelling. Hiermee wordt de stelling van Innovatienetwerk, die de volkstuin juist als 'aanjager' ziet zeker de moeite van het onderzoeken waard. Door deze insteek te kiezen, op het moment dat het belang van volkstuinen ook door de politiek wordt gezien, zouden nieuwe -extra- volkstuinparken tot ontwikkeling kunnen komen.

.....

Momentum

Momentum

Het moment aangrijpen om volkstuinen in te zetten als middel om meer groen in de stad te krijgen en betrokkenheid van burgers bij dat groen te vergroten. Behoeftte aan groen in een zich uitdijende stad, ruimtegebrek, politieke wil, groeiende populariteit van de volkstuin bij steeds meer doelgroepen etc. maken het concept kansrijk. Als oplossing voor beheer- en onderhoudsproblemen, anoniem groen, bevordering van de sociale cohesie, bijdrage aan stedelijke natuur, milieu en volksgezondheid lijkt de volkstuin een probaat middel. Voor het vervolg zouden een aantal pilotprojecten gezocht en uitgewerkt moeten worden.

Geen blauwdruk, maar maatwerk

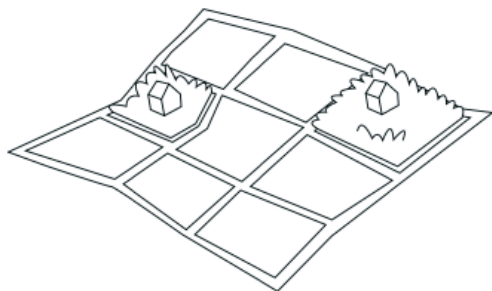

2

Geen blauwdruk, maar maatwerk

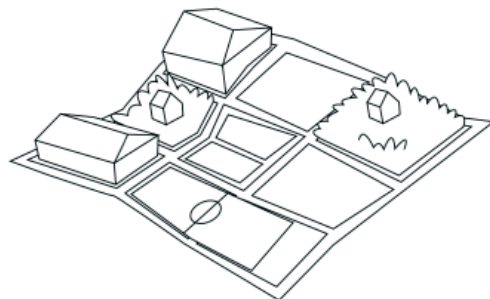
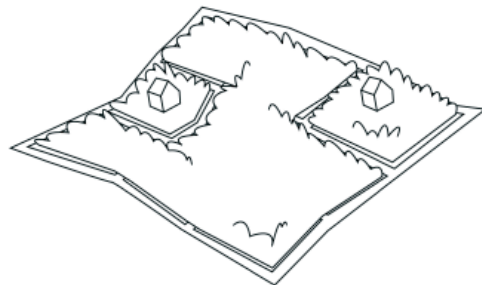
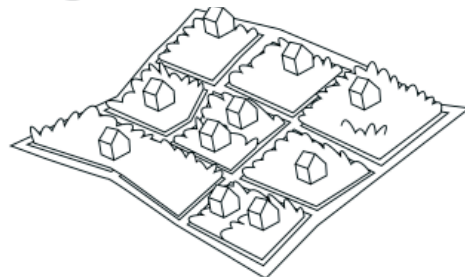
- Uitgangspunt is dat alle genoemde veranderingen ten opzichte van de traditionele volkstuincomplexen bijdragen aan het creëren van 'volkstuinparken'; een betere stedelijke inbedding, verbreding van de doelgroep en toevoeging van ander programma. De onderzochte voorbeelden laten hoe divers de uitwerking hiervan kan zijn. Onderscheid kan ook gemaakt worden in de realisatie van nieuw groen en in het geven van een impuls aan bestaand groen dat zijn functie (deels) heeft verloren; Randstadgroenstructuur, openbaar groen, herstructureringsgebieden, vrijkomende binnenstedelijke locaties etc. Tevens kan een nieuw volkstuinpark ruimte bieden aan de traditionele en zich momenteel nieuw aandienende tuinder (vraaggericht), tegelijkertijd kan juist een nieuw concept aantrekkelijk zijn voor gebruikers waar nu nog niet aan wordt gedacht (aanbodgericht).
- Er is daarom geen ideaal concept, geen 'blauwdruk' te geven van het ultieme volkstuinpark. Per opgave, locatie (ruimtelijk, bevolkingssamenstelling), gewenste functie, schaal en betekenis zal bekeken moeten worden hoe hier vorm aan tegeven en zullen dus verschillende concepten ontwikkeld worden.

▼ Raamwerk

Tuinpark als groeimodel

► Mogelijke toekomstmodellen

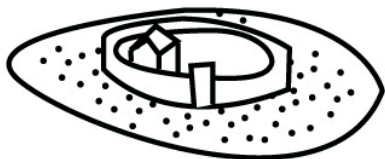

3

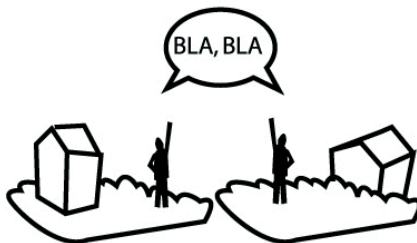
Tuinpark als groeimodel

Eerder dan een nieuw volkstuinpark als eindbeeld na te streven zou onderzocht moeten worden of een groeimodel te bedenken is waarbinnen de volkstuinen de kans krijgen door te ontwikkelen. Vaak is het realiseren van volkstuinen op een nieuwe locatie een grote stap en vergt het een enorme investering, terwijl nog niet duidelijk is wat en hoe groot de vraag is. Een groeimodel zou, als voorinvestering, een stevig groen raamwerk kunnen bieden waarbinnen in eerste instantie volkstuinen op kleine schaal gerealiseerd worden. Als het concept aanslaat is ruimte om door te groeien, zo niet dan kan een ander (groen)programma ontwikkeld worden.

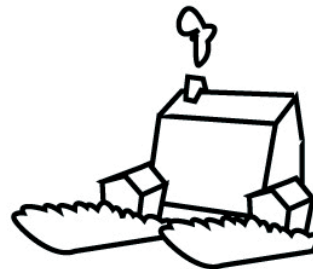
Veiligheid

▲ Duidelijke grenzen

▲ Sociale controle

▲ Toevoegen functies

▲ ...

4

Veiligheid

De ervaring, die is opgedaan bij de transformatie van traditionele volkstuincomplexen naar moderne tuinenparken, heeft geleerd dat het vergroten van de toegankelijkheid van de tuinenparken soms ten koste gaat van de veiligheid. Zeker op complexen met recreatiehuisjes is het aantal inbraken en vernielingen groter dan voorheen. Bij de nieuwe opgave zal dit veiligheidsaspect een integraal onderdeel van de oplossing moeten zijn. Duidelijke grenzen openbaar-privé (lage haag/hek, water), bevorderen sociale betrokkenheid en controle, eventuele afsluitbaarheid etc. kunnen hieraan bijdragen.

Realisatie, organisatie en beheer

▲ Toekomst: veelheid van betrokkenen en mogelijke partners

5

Realisatie, organisatie en beheer

Voor de nieuwe volkstuinparken zal een andere realisatie,- organisatie- en beheers-
vorm gevonden moeten worden dan voor de traditionele volkstuincomplexen
gebruikelijk is. De veelheid van betrokkenen en mogelijke partners, de veelzijdige
betekenis voor gebruikers, omwonenden en andere belanghebbenden, relatie met
de gemeente, de combinatie met andere functies, het meer openbare karakter etc.
maken het noodzakelijk hier op een nieuwe manier mee om te gaan.

Deze quick-scan is opgesteld door H+N+S landschapsarchitecten in opdracht van Innovatienetwerk
Met dank aan de geïnterviewden voor hun bijdrage.

Team H+N+S landschapsarchitecten

Nikol Dietz
Maarten Looise
Claire Laeremans

Utrecht, februari 2008

Bronvermelding

Project	afbeelding	Bron
Spoor noord	Vogelvlucht en collage	Spoor Noord, een stedelijk park in zich, ISBN 90-5544-483-9
Papendorp	plattegrond en foto's	Landschapsarchitectuur en stedenbouw in Nederland 2001-2003, ISBN 90-6868-376-4
Klein Danzig	foto's	beelden Sant en Co
	foto's	beelden HNS
Overdie	plattegrond en foto's	beelden HNS
Erasmusveld	plattegrond en foto's	beelden HNS
GWL-terrein	plattegrond	Landschapsarchitectuur en stedenbouw in Nederland 1993-1995, ISBN 90-6868-134-6
	foto's	de Architect, jaargang 29, september 1998
De Bongerd	Plattegrond	Definitief Ontwerp - Groenplan, Stadsdeel Amsterdam Noord
	foto's	Beelden HNS (foto's Claire)
Naerum	foto	Guide to danish landscape architecture, Annemarie Lund, Kopenhagen 1997: pagina 14
	foto's	Beelden HNS (foto's Claire)
Neu Venedig	foto	de.wikipedia.org/wiki/Neu-Venedig
Amstelglorie	foto's	www.amstelglorie.nl/
Haveby	foto	Guide to danish landscape architecture, Annemarie Lund, Kopenhagen 1997: pagina 190
Ons Buiten	foto's	beelden HNS
Drijvende tuinen a	fbeeldingen	Groen, 62e jaargang - oktober 2006 - Nr.10
Wandelroute boven het IJ	kaartje	http://www.volkstuinroutebovenynl/overzicht.html
De Nieuwe Ronde	foto's	http://www.denieuweronde.nl/
Bikkershof	foto's	http://www.bikkershof.nl/
Utrecht Overvecht	foto's	Bijzonder Groen, tien tuinverhalen uit overvecht - Vereniging nieuw Utrecht - 2004
Green thumbs	foto's	http://www.greenthumbnyc.org/
Green guerilla	foto's	http://www.greenguerillas.org/

Algemeen

- De meerwaarde van tuinparken, Noor van der Hoeven en Derk Jan Stobbelaar; Wetenschapswinkel Wageningen Ur; rapport 222
- Van volkstuincomplex naar tuinpark; DRO Amsterdam
- Schoffelen in de compacte stad; Rooilijn. No. 3, N. Bosch, 1997

